



Derya GÜRTAŞ DÜNDAR

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/Aydın Meslek Yüksekokulu Aydın/Türkiye  
Aydın Adnan Menderes University/Aydın Vocational School Aydın/Türkiye

✉ eposta: [dundarderya@yandex.com](mailto:dundarderya@yandex.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4432-6462> - RORID: <https://ror.org/03n7yzv56>

Atıf/Citation: Gürtaş DüNDAR, Derya. 2023. Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (36), 252-274.

DOI <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1287351>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi /Received:	25.04.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	30.07.2023
Yayın Tarihi/Published:	20.09.2023

*Faydalı her insan saygıdeğerdır.*

*Julius Krautz.*

*Berlin infazcısı (1889)*

## ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NIN ELİ KANLI ADLİ MEMURLARI VE KİRLİ İŞLERİN EFENDİLERİ: CELLATLAR

### Özet

Erken Orta Çağ döneminin büyük bölümünde ve bunu takip eden yüzyıllarda, suç ve kanunsuzluk tüm dünyada yaygındı. Orta Çağ'da suçlu kişilerin yargılandığı adli sistem hem sivil mahkemelerden hem de kiliseye bağlı Engizisyon mahkemelerinden oluşuyordu. Bu bağlamda adli sisteme hizmet eden birçok görevli vardı. Ancak, Orta Çağ'dan itibaren Batı ve Orta Avrupa toplumları, hükümlülerine ölüm cezası verme ihtiyaçlarını karşılayacak resmi bir pozisyona giderek daha fazla ihtiyaç duymaya başladılar. Bu yüzden cellatlık toplumda bir meslek olarak ön plana çıkmıştır.

Orta Çağ dünyası ile zihin dünyamızda oluşan el baltaları ile ölüm yayan kimseler olarak tasvir edilen cellatlar, aslında faydalı birer kamu görevlisi olmuşlardır. Bir kamu celladının, görevi adli makamlar tarafından verilen idam cezalarını ve bedensel cezaları uygulamak olmuştur. Çünkü Erken Orta Çağlardan itibaren eğer bir celladın yardımı yoksa, cüppeli hâkimlerin ve peruklu yargıçların cezaları hiçbir işe yaramazdı. Orta Çağ Avrupası'nda cellatlar, sadece infazları gerçekleştiriyordu. Çöplerin toplanmasından fahişelerin ve cüzzamlıların takibine, pazar yerlerinin denetiminden, kanalizasyon işlerine, başıboş hayvanların kontrolüne kadar şehir hayatının düzeniyle ilgili pek çok görevi de yerine getirmişlerdir. Cellatlar, kimsenin yapmak istemediği veya tiksindiği birçok görevi yaptıkları için cellatlara "kirli işlerin ustaları" da denir. Bu işlerden iyi para kazanmış olmalarına rağmen toplumda katil ve kirli olarak görülmüşlerdir. Bu nedenle insanlar tarafından sevilmediler ve toplumdan izole edildiler. Bu nedenle bu makalede, ölüm makineleri olarak anılan ve tek görevleri





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar infaz ve işkenceden ibaretmiş gibi algılanan cellatların farklı görevleri de incelenmiştir. Ayrıca cellatların kamusal faaliyetleri ve sorumlulukları altındaki tüm görevler nedeniyle toplumsal hayata etkileri ele alınmıştır.

**Anahtar Kelime:** Orta Çağ, Adalet, Cellat, Şehir Hayatı, Zabıta, Güvenlik.

## **The Bloody Judicial Officers and Masters of Dirty Jobs of Medieval Europe: Executioners**

### **Abstract:**

During much of the early medieval period, as well as the centuries that followed, crime and lawlessness were rampant throughout the world. In the Middle Ages, the judicial system in which criminals were tried consisted of both civil courts and Inquisition courts affiliated to the Church. In this context, there were many officials serving the judicial system. However, From the Middle Ages the societies of Western and Central Europe were increasingly requiring an official position that would satisfy their needs for delivering capital punishment to their convicts. That's why executioner has come to the fore in society as a profession.

The executioners, who were depicted in the medieval world and in our minds as people spreading death with their hand axes, actually became useful public servants. The task of a public executioner was to carry out the death and corporal punishments imposed by the judicial authorities. For from the early Middle Ages onwards, the sentences of robed judges and wigged magistrates were useless if they were not assisted by an executioner. In medieval Europe, executioners did not only carry out executions. They also carried out many tasks related to the order of city life, from garbage collection to the follow-up of prostitutes and lepers, in sewage Works, the supervision of market places, and the control of stray animals. Executioners are also called masters of dirty jobs because they have done many things that no one else wants to do or is disgusted by. Even though they made good money from these duties, they were seen as murderers and dirty in the society. For this reason, they were not liked by the people and were isolated from society. For this reason, in this article, other different duties of executioners, who are referred to as killing machines and whose only duties are perceived to consist of execution and torture, are investigated. In addition, the public activities of the executioners and their effects on social life due to all the tasks under their responsibility are discussed.

**Keywords:** Middle Ages, Justice, Executioner, Hangman, City Life, Police, Security

### **Giriş**

Orta Çağ Avrupası'nı anlayabilmek için bu döneme miras kalan kültürel izleri iyi kavramak gerekmektedir. Çünkü bu kültürel miras Orta Çağ Avrupası'nın tüm sosyal hayatını etkilemiş önemli kodları barındırmaktadır. Orta Çağ'ın hukuk kurallarından, dinî hayatına, ticari faaliyetlerinden çarşı pazar etkinliklerine kadar bu etki kendini hissettirmiştir.

Antik dünyadan Orta Çağ'a geçişte doğal olarak birçok sosyal ve ekonomik değişiklik yaşanmıştır. Örneğin Antik ekonominin temel dayanağı olan köleliğin önemi azalmış, Antik Akdeniz dünyasının aktif ticareti de gerilemişti. Topluluklar bilinçli bir şekilde, kendilerini ihtiyaçları için uzak bölgelere tehlikeli bir bağımlılıktan kurtaracak ve kendi kendine yeterli





olabilecekleri çözüm arayışına girmişlerdir. Tüm bunlardan etkilenen Orta Çağ kültüründe ve sosyal hayatında da bazı değişiklikler olmuştur: Antik kentin gerilemesi ve neredeyse ortadan kalkması ve Erken Orta Çağ'da ağırlıklı olarak, hatta ezici bir çoğunlukla kırsal bir toplumun ortaya çıkması (Herlihy, 1973: 1-2) gibi... Ancak ilginç bir şekilde Antik Çağ'dan farklı bir Batı toplumunun oluşması, daha huzurlu bir kırsal Avrupa toplumu yaratamamıştır. Aksine Avrupa için Haçlı Seferleri, veba hastalığı, cadı avı süreci, kıtlık gibi arka arkaya gelen problemler; zamanla bir sorun yumağına dönüşmüştür. Yaklaşık VIII. yy.dan XV.yy.ın sonlarına kadar tüm bu süreçlerin gerçek gerçek nedeni siyasî ve dinî iktidar arasında yaşanan mücadelelerdendir. Orta Çağ dünyası Doğu'dan Batı'ya her boyutu ile incelendiğinde kilise ile krallar arasında kalan çetrefilli yaşamların getirdiği, mutsuzluk ve acı görülmektedir. Bu acıların başında "ölüm" gelmektedir.

Tarihsel sürecin her aşamasında ve hemen hemen her toplumda ölüm yazgısı üzerine oluşmuş bir kültür vardır. Orta Çağ Avrupa toplumunda kilisenin ölüm kültürüne ait anlayışı Orta Çağ toplumunu etkilemiştir. Bu anlayışta kiliseyi etkileyen şey, bedenün fâniliği ve ruhun ölümsüzlüğü ile ilgili yaygın algılar olmuştur. Hristiyan inancında ölen kişinin ruhu, ölüm anında çürümeye başlayan fiziksel bedenini terk etmiştir. Katolik teologlar, ruh ve onun kurtuluşunu çok daha önemli gördüğünden, Aristoteles'in<sup>1</sup> bedenün ölümünü korkunç görme fikrini "*Ruhun ölümü gerçekten de iğrençti.*" diyerek reddetmişlerdir (Korpiola ve Lahtinen 2015: 13).

Kültürel açıdan bakıldığında iyi ya da hayırlı görülen ölüm anlayışına göre ruhun ahirete hazırlanması gerekiyordu. Ruhun ahirete hazırlanamadığı ölümler; âni, utanç verici ölüm şekilleri olarak görülürdü. Bu yüzden ideal olan ve hayırlı ölüm denilen ölüm şekli, kişinin ailesi ve arkadaşlarıyla çevrili olduğu evde gerçekleşen bir ölümdür ancak âni ölümlerde bu durum geçerli değildir. Bununla birlikte hüküm giymiş bir suçlu bile kararlı bir bağlılıkla, itirafta bulunarak, tövbe ederek, kefarete ödeyerek, bedenini aşağılayarak ya da celladı metanetle karşılayarak ruhunu; bu hayırlı ya da iyi ölüm denilen şekilde teslim edebilirdi (Korpiola ve Lahtinen 2015: 13).

Suçlu olanların yargılanmasına dair bedensel cezaların ve ölüm cezalarının verilmesi ile ilgili sürece bakılacak olursa Avrupa'da bu konudaki en caydırıcı cezaların Roma Dönemi'nde verildiği görülür. Batı ceza sistemi içerisinde cezaî caydırıcılık gündemi, Roma'nın düşüşünden sonraki birkaç yüzyıl boyunca aşağı yukarı ortadan kalkmış gibi görünse de IX.yy.ın başında Şarlman ile birlikte yeniden ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönem aynı zamanda modern cezanın habercisi olarak da görülebilir çünkü tek bir yasa maddesinde ceza teorisinin tazminat, caydırıcılık ve kefarete gibi birkaç farklı kolu birleştirilmiştir. Ceza hukukunun bu üç unsuru, zamanla Şarlman'ın oluşturduğu yasal

<sup>1</sup> Aristoteles'in : "*Omnium terribilium mors corporis sit terribilissima.*" Tüm korkunç şeyler arasında, bedenün ölümü en korkunç olanıdır."





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

düzenlemeler ile bir karışım halinde birleşecek olsa da caydırıcılık, tazminat ve Hristiyanlık için önemli bir vurgu olarak kefaret ayrı kavramlar olarak kolayca tanımlanabilecek şekilde üst üste yerleştirilmiştir. Bu yasalar cinayet işlemiş olanlara yönelik ağır hükümlere yer vermiştir: *“İnsanların cinayetleri terk etmelerini ve Hristiyanların birçoğunun mahvolmasına neden olan cinayetlerden kaçınmalarını emrediyoruz. Tanrı, kullarına kin ve düşmanlığı yasakladığı gibi, adam öldürmeyi daha çok yasaklamaktadır.”* ( 2012: 33-34).

Ölüm cezası kavramı Hristiyanlar için uzun zaman karmaşık bir konu olarak kalmıştır. Çünkü iyi bir Hristiyan, bir başkasının canını almamalı; aynı zamanda ağır günahkârlar da cezalandırılmalıdır. Burada cezalandırma kavramı tartışılırken hukuki ve teolojik açıdan karmaşık birçok konu çerçevesinde çözümler aranmıştır. Suçlunun cezalandırılması için ihbar, yargılama, yakalama, sorgulama, itiraf alma sürecinde görev alacak kişilere kadar her aşama üzerinde hiç şüphesiz ki laik çevreler ile ruhban sınıfı ve taraftarları arasında sert tartışmalar olmuştur. Bu sırada konuya dâhil olan unsurlardan bir tanesi de cellatlar olmuştur. Başlangıçta kadrolu ve yetenekli bir cellat arayışı görülmezken âdil bir yargı sistemi ile herkesin ilâhi adalet fikrinin gerçekleştiğine inandığı zemini oluşturma çabaları, profesyonel bir infaz uygulayıcısını zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenle zamanla bu mesleği kimlerin yapması gerektiği konusunda da ciddi adımlar atılmaya başlandığı görülmüştür.

Cellatlık, tarihin en erken dönemlerinden itibaren var olan ve yüzyıllarca varlığı koruyabilmiş ilginç bir meslektir. Cellatların rolü zaman ve şartlara göre değişmiştir. Kimi zaman yasaların yılmaz uygulayıcısı, kimi zaman şehrin asayiş ve güvenliğinden sorumlu bir memur, kimi zaman şifa dağıttığına inanılan hatta hakkında batıl inanışlar yayılan biri olmuştur. Bu nedenle bu makalede ölüm makineleri olarak anılan ve tek görevleri infaz ve işkence sürecinden ibaret algılanan cellatların sosyal hayatın tümünü etkileyen birçok görevinin de olduğu araştırılarak cellatların kamusal faaliyetlerinin önemi ve sosyal hayata etkileri ele alınmıştır. Makalede dönem ana kaynaklarından da verilen bilgilerle cellatların toplumsal düzeni ve güvenliği sağlamadaki rollerine karşı toplumdan dışlanan ve çetrefilli yaşam süren bir meslek gurubu olmaları arasındaki tezatlıklar göz önüne serilmeye çalışılmıştır.

### 1. Cellatlarda Aranan Özellikler: Nasıl Cellat Olunur?

Kilisenin Engizisyon mahkemeleri aracılığıyla uyguladığı infaz ve işkenceler, farklı sosyal statüde ya da inançta birçok kişinin zulüm görmesine neden olmuştur. Ancak bu infazların bu kadar etkili olmasının nedenlerinden biri de cellatlardır. Çünkü cellatlar, mahkemelerin kararlarını bizzat uygulayan ve iktidarın korku yayarak düzeni korumaya çalıştığı bu teatral oyunun bizzat uygulayıcısı olmuşlardır. Bu açıdan cellatlar, halk ile hukuksal normların karşı karşıya kaldığı durumlarda kilit görevde yer almışlardır. Toplum hafızasında infazlarla ilişkilendirildikleri için bir nevi Orta Çağ Avrupası'nda yeraltı





dünyasını temsil etmişlerdir. Çünkü Orta Çağ'da Avrupa'nın yeraltı dünyasında cellatlar, aynı haydutlar gibi vahşi adamlar olarak anılmışlardır.

Orta Çağ dünyası ile zihin dünyamızda oluşan el baltaları ile ölüm yayan kimseler olarak tasvir edilseler de aslında cellatlar, faydalı birer kamu görevlisi olmuşlardır. Bir kamu celladının görevi, adlî makamlar tarafından verilen idam cezalarını ve bedensel cezaları uygulamak olmuştur. Çünkü Erken Orta Çağlardan itibaren eğer bir celladın yardımı yoksa hâkimlerin ve yargıçların cezaları hiçbir işe yaramazdı (Marks 1908: 44). Cellatlar, devlet tarafından kendi kararnamelerini uygulamak için seçilen ve özellikle kamusal infazlar sırasında devletin halka dayatmak istediği ahlâk gerekçelerini telkin etmekle yükümlü kamu memurları olarak görev yapmışlardır (Klemettilä 2006: 25).

Suçlunun cezasını bedensel ödemesine yardımcı bir görevliye yani "cellada" ihtiyaç duyulması ile Batı Avrupası'nın aradığı cevaplardan biri de nasıl birinin cellat olması gerektiği sorusu olmuştur? Diğer bir bakış açısı ile ne tür bir insan, cellatlık görevini üstlenmek için ölümsüz ruhunu tehlikeye atabilir? Bu soruyu Aziz Augustine: "Cellat, yalnızca yasanın silahıdır. Suçluyu bedensel olarak öldüren cellat değil, yasanın kendisidir" diyerek cevaplamıştır. Bu tarz bir cevapla adalet idealinden başka hiç kimse ölümden sorumlu tutulmamış oluyordu. Orta Çağ ve sonrası dönemlerde Avrupa cellatları, bazen görevden zevk alan kötü karakterler olarak görülmüşler; çoğu zaman da sert bir yargı sisteminin sembolleri olarak algılandıkları için genellikle sevilmeyen kişiler olarak tasvir edilmişlerdir (Mattison 2016: 249-250,275).

Profesyonel bir cellat olgusunun tüm Avrupa'ya ne zaman yayıldığını belirlemek oldukça zordur. Çünkü profesyonel cellatlara ait ilk kayıtlar, Erken Modern Dönemde karşımıza çıkmaktadır. Burada özellikle bahsedilmesi gereken yüzyıl XIII. yy.dır. Çünkü XIII. yy.dan önce bedensel cezalar talep edildiyse de infazlar, genelde amatör olan çeşitli kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunlar bazen mahkûmu suçlayanın kendisi, bazen mahkeme üyesi, bazen en genç yargıç veya jüri üyesi, bazen ceza indirimi karşılığında adaleti yerine getirmeyi kabul eden suçlular veya askerlik ve kasaplık gibi adam öldürmeye daha yatkın mesleklerde çalışan erkekler olabilmıştır (2012: 73; Mattison 2016: 106, 248; Stuart 1999: 25-26). Cellatlık gibi profesyonel bir mesleğin oluşmasının temeli, Geç Orta Çağ'da başlayan ve Erken Modern Dönem'e de sarkan ceza hukukunu şekillendirecek olan yeni prosedürlerin uygulanması olmuştur. Burada ceza hukuku içinde de giderek detaylanan bedensel cezalar kendini göstermiştir. Bedensel cezaların ceza hukuku içinde daha aktif olması ve bedensel cezaların uygulanmasında bazı detayların belirmesi çeşitli yürütme yöntemlerinin geliştirilmesini sağlamıştır. Özellikle XIII. yy.a gelindiğinde kâfirler ve sapkınlar için ölüm cezası oldukça yaygın olarak kullanılmıştır (Douglas 2000: 150). Bu dönemde kilise, cellat rolünü devlete devretmesine rağmen ölümü hak eden sapkınları tespit ederek adalet açısından toplumsal düzen üzerinde bir kontrol sistemi kurmaya çalışmıştır. Bunun için asmak ve kafa kesmek, cesedi tekerlek üzerinde parçalamak, diri diri yakmak, kırbaçlamak, dağlamak, uzuv





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

kesmek ...vb. cezalar ön plana çıkarılmıştır. Bu tür cezaların uygulanmak istenmesi ise bunu yapacak bir uzman ihtiyacını doğurmuştur. Paradoksal bir bakış açısı ile yeni ceza usulü ve giderek daha kanlı olan bedensel cezalar; kamu yetkililerinin toplumu genel olarak etkisizleştirmek için meşru şiddet kullanılmasını hükümetin elinde tekelleştirme girişiminden kaynaklanmıştır (Stuart 1999: 25-26). Görülmektedir ki yasa koyucuların profesyonel bir ceza uygulayıcısı araması cellatlık gibi bir mesleğin doğmasına neden olan en önemli gelişmedir. Ancak cellatlığın henüz bir meslek haline gelmediği açıktır.

Resmi memur statüsündeki cellatların bir meslek gurubu olarak ne zaman ortaya çıktıklarına bakılacak olursa XIII. yy.ın bu konuda bir kırılma noktası olduğu söylenilebilir. XIII. yy.da adalet için ara sıra ya da bir kez idam etmeyi kabul eden cellatlar ortaya çıkmıştır. Resmi cellat kavramının oluşması, bu yüzyıldan sonra özellikle Avrupa'nın kuzey ve orta kesimlerinde görülmektedir. Bu dönemde pek çok şehir ve kasabanın yerel yetkilileri; adaleti yerine getirme görevini bundan böyle meslekî anlamda bu işi yapacak ve görevi, verilen tüm cezaları infaz etmek olacak kişilerle yapmaya başlamıştır (Friedland 2012: 73). Böylece cellatlığın artık bir meslek halini aldığı söylenebilir.

Tarihî kayıtlara göre Orta Çağ Avrupası'nın ilk resmi celladı "la justice (Adalet)" lakaplı *Nicolas Jouhanne* 1202 yılında Normandiya'nın Caux kentinde resmi cellat olarak göreve başlamıştır (Friedland 2012: 73). Londra'nın bilinen ilk halk infazcısı ise *Cratwell* olmuştur. Bu ünlü cellat, 1534'ten 1538'e kadar "adamları dörde bölen kurnaz bir kasap" olarak anılmıştır. Cunningham'ın derlemesi olan "Londra'nın El Kitabı" adlı eserde, "adı bilinen en eski cellat *Derrick* olarak belirtilmektedir (Marks 1908: 45). Aslında Thomas Derrick, Londra'nın kötü şöhretli ilk celladı olmuştur. Derrick için; "*Kariyeri boyunca 3000 başka boyuna şiddet uygulayarak, kendi boynunu kurtarmıştır.*" denilmiştir (Adams 2022: 6). *Jack Ketch*, Londra'nın en ünlü cellatlarından biridir. Jack Ketch Londra'nın celladı olarak görev yaptığı uzun süre boyunca, sadece iki kafa kesme gerçekleştirmiştir (Smith 2012: 797; Adams 2022: 7; Marks 1908: 46-47).

Cellatlık mesleğinin oluşması ile ilgili olarak Avrupa coğrafyasına daha detaylı bakıldığında genel olarak XIII yy. ve sonrasının daha önemli olduğu görülmektedir. Örneğin Anglo-Sakson Dönemi'nde profesyonel cellatların olmadığı ve kafa kesme işleminin askerler, kral veya lordun güvenilir danışmanları veya bir kılıca sahip yerel halktan herhangi biri tarafından yapılmış olduğu görülmektedir. XIII. yy.da önemli bir ilâhiyatçı olan Chobhamlı Thomas, İngiltere'nin resmi bir celladı olmadığını söylemektedir. Görünen o ki bu dönemde muhtemelen cellatlık mesleğinin düzeni şehirlere göre farklılık göstermektedir. İngiltere'de bu mesleğe mensup olduğu kaydedilen ilk isimler XVII. yy.dadır. Bununla birlikte, bu durum bile XIII.yy.ın sonunda, bazı kasabaların profesyonel olmasa da düzenli cellatlara sahip olabileceğini düşündürmektedir (Mattison 2016: 106, 248).

Almanya'ya baktığımızda XIII. yy.da yeni ceza hukuk sisteminin ilk olarak şehirlerde kök saldı ve hırsızlık, soygun, sahtecilik, küfür ve hatta zina gibi cinayetten daha hafif





düzeydeki suçları cezalandırmak için ölüm cezalarının yaygın şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle, profesyonel cellatlık makamına ilişkin bir şehir kanununun oluştuğu düşünülebilir. 1276 tarihli "Augsburg Stadtrecht" denilen şehir kanununda cellatlık mesleği açıkça tanımlanarak hakları ve görevleri olan bir belediye çalışanı olarak ifade edilmiştir. Kanunda celladın ilk olarak, ölüm cezalarını ve fiziksel cezaları infaz etme konusundaki tekeli şu şekilde belirlenmiştir: "Celladın cesede yönelik tüm cezaları uygulama hakkı vardır." Bu da göstermektedir ki Augsburg şehrinde 1276'da resmi bir cellat vardır (Stuart 1999: 26-28).

Zamanla resmi cellatlık mesleği pek çok başkente ve Batı Avrupa'nın büyük kasabalarına yayılmıştır. Örneğin Normandiya'nın dışında Kuzey ve Orta Fransa'nın diğer bölgelerine bakıldığında Paris'in 1275'te, 1363'te Hollanda sınırına yakın Saint Omer'de, 1376'da Blois'te, 1400'de Rouen'de, 1401'de Amiens'de, Dijon'da 1403'te bir tane resmi celladın olduğu görülmektedir. Bunun yanında papalık şehri Avignon'da XIV. yy.ın ilk yarısında bir tane resmi cellat vardır (Friedland 2012: 73).

Cellatların yani Avrupa'da toplumun kenarında yaşayan bu şiddet yöneticilerinin Hristiyan oldukları görülmektedir. Bu yüzden kâfirler, Yahudiler ve dinsizler cellat olarak işe alınmazlardı<sup>2</sup>. Bunun iki ana nedeni olduğu söylenebilir. İlki, cellatların Orta Çağ adalet sisteminin bir parçası olması ve bu sistemde ölüm ritüelinin Hristiyanlık öğretilerine dayanmış olması. Kilisenin Hristiyanlık öğretilerine karşı duran ve bu öğretileri kabul etmeyen tüm kâfir ve sapkınlarla mücadele içinde olması ve cellatların bu mücadelede infazları gerçekleştirmesidir. Diğer neden olarak da cellatların ilk dönemlerde kiliseye gitmelerine izin verilmesine (Friedland 2012: 81) rağmen zamanla toplumsal dışlanma yaşadıkları dönemde kiliselere gitmelerinin de kısıtlanması olarak düşünülebilir.

Cellatlar, devlet adına şiddetin meşrulaştırılmasında ve istikrarın ve güvenilirliğin sağlanmasında hassas bir role sahip olmuşlardır. Aslında işkenceler zamanında onun önemi, tarihçi Richard van Dulmen'in dediği gibi koreografisini mahkemelerin yaptığı "koru sinemasının müdürü" rolünü üstlenmesinden kaynaklanmaktadır. Mahkeme süreci, ölüme giden infaz ritüelleri ve infazın kendisi, dikkatlice koreografisi yapılmış bir üç perdelik ahlâk oyunu gibidir. Bu oyunda her katılımcı, özellikle de yönetmen olan cellat, prodüksiyonun nihâî başarısını sağlamada ayrılmaz bir rol oynamıştır. Onun üstlendiği görev, bu şiddet tiyatrosunda kendine biçilen rolü kamusal performansı ile iyi oynayıp devletin hiyerarşik disiplinini bir kez daha göstermektir. Çünkü bedensel cezalar gibi kamuya açık infazların iki amacı gerçekleştirmesi gerekiyordu: Birincisi, seyircileri şok etmek ve ikincisi, ilâhi ve dünyevi otoriteyi yeniden onaylamak. İstikrarlı ve güvenilir bir cellat, devlet adına ritüelleştirilmiş ve koreografisi çizilmiş bir şiddet uygulayıcısı olarak bu hassas dengenin sağlanmasında çok

<sup>2</sup> Ayrıntılı bilgi için bakınız: Harrington, Joel F.2013. *The Faithful Executioner: Life and Death, Honor and Shame in the Turbulent Sixteenth Century*, New York: Picador Publisher.





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

önemli bir rol oynamıştır. Cellatların aradığı "iyi ölüm", esasen, yoksul günahkârların gönüllü olarak suçlarını kabul etmeleri karşılığında hızlı bir ölüm vaadinin verildiği bir dinî kurtuluş dramından başka bir şey olmamıştır (Harrington 2013: 76). Bu görüş, toplumun cellattan beklentisini de göstermektedir. Profesyonel bir cellat, mahkûmun infazını hızlı yapmalı ve adaletin hızla tesis edildiği algısını kalabalıklar huzurunda halka göstererek devlete itaat ve güvenirliliği aşılmalıdır.

Cellatlığın bir meslek haline gelmesinden sonra bu iş için uygun görülende bazı kriterler aranmaya başlanmıştır. Profesyonel cellatların tercih edilmesinden sonra cellat seçilecek kişilerin hangi mesleklerden tercih edildiği, önemli bir husus olmuştur. Bu konuda İngiltere örneğinden yola çıkılarak bir yorum yapılabilir. İngiltere'de XIII.yy.da kasabalarda düzenli cellatlık yapanlar daha çok polislik, askerlik veya kasaplık gibi meslekleri icra edenler arasından seçilmiştir. Burada dikkat çeken şey, bu meslekleri icra eden cellat adaylarının şerifler veya yargıçlar gibi yasal yöneticilerle de ilişki içinde olan erkekler arasından seçilmesidir (Mattison 2016: 248).

Cellatların infazlar ya da itiraf alma süreçlerinde farklı birçok işkence metodu kullandıkları göz önüne alınırsa celladın insan anatomisi ve bedensel dayanıklılığının sınırları hakkında derin bir bilgiye sahip olması gerekirdi. Geç Orta Çağ ve hatta Erken Modern Almanya'da cellatlar hakkındaki genel yargı bu olmuştur (Davies ve Matteoni 2015: 16). Cellat her şeyden önce titiz ve kullandığı ekipmanları iyi tanıyan biri olmalıdır. Asılacak adamın boyunu, ağırlığını ölçtükten ve boynunun hatlarını inceledikten sonra infaz sırasında kullanacağı aleti iyi kullanmalıdır. Çünkü celladı diğer infazcılardan farklı hale getiren şey, mahkûmun hızlı ve acısız bir ölümle karşılaşmasını sağlamak için ölçüm ve beceri kullanan modern bir figür olmasıdır (Seal 2016: 89/7). Bu basit bir mesele gibi görünebilir ancak görevini ihmal ederse infazı kurallara uygun olarak yerine getiremez. Tarihçi Charles Duff'a göre: "Cellat ayrıca, İngiltere ve Roma Kilisesinin bir üyesi olarak kurbanını en kısa sürede asacak olan bir enternasyonalisttir ve bu nedenle bir adamın cellat olabilmesi için fiziksel açıdan olmasa da ahlâki açıdan cesur bir adam olması gerekir." Ayrıca iyi bir cellat, anatomi bilgisi yanında, psikoloji de bilmeli, geniş bir kültüre ve empati yeteneğine sahip olmalıdır (Duff 1948: 9,11-12, 14).

Erken Modern dönemlerde de Orta Çağ'da olduğu gibi Kıta Avrupası'nda cellatların infaz şekillerinden biri kılıçla boyun kesme olmuştur. Bu infaz yönteminde mahkûm, bağlanmadan dizleri üzerine çöktürülür ve cellat suçlunun boynuna geniş bir kılıçla vururdu. Bu yüzden cellatların hayli vasıflı olmaları gerekirdi. Çünkü kafa kesme infazı sırasında halk cellattan suçlunun başını bir vuruşta kesmesini bekliyordu. Bu beklenti gerçekleşmediğinde şiddet patlak veriyordu. Örneğin 1503'te Floransa'da tek hamlede suçlunun kafasını kesemeyen bir cellat kabalık tarafından taşlanarak öldürülmüştür (Ruff 2011: 121,131-132; Dünder, 2020: 324). Görülmektedir ki cellat kendisinden beklenen görevi yerine getiremediğinde, topluluk tarafından affedilmeyerek şiddete hatta ölüme maruz kalmıştır.







Bunun için celladın becerikli olması, önemli bir nokta olmuştur. Çünkü cellatlar beceriksizliklerinin bedelini bazen canları ile ödemişlerdir.

Cellatlarda aranan özellikler konusunda elimizde var olan bilgiler Orta Çağ Dönemi sonrasını kapsasa da bizzat meslek sahiplerinin verdiği bilgilerle, aranan özelliklerden yola çıkarak tarihsel dönemler arasında yorum yapmak uygun olabilir. Örneğin XIX yy.da yaşamış bir cellat olan Fred, cellatlığa başlaması ile ilgili olarak şu anektodu aktarmaktadır:

*“Helen Düklayn’ın hükmü temyiz mahkemesinde incelenirken, 1899 yılının ortalarına doğru bir gün gazetede bir ilan okudum. Savcılık, Baltimor şehri için 160 dolar aylıkla bir cellat istiyordu. İlanda, cellatta aranacak özellikler de yazılmıştı: 1 - Heyecanlı olmayacak, 2- Ağzı sıkı olacak, 3- Merhametli olmayacak, 4- Kanununun hükümlerini anlayacak kadar bilgi sahibi olacak, 5- Kötü durumu olmayacak, 6- Böyle zahmetli bir mesleğin gereklerine uymasını bilecek.... Cellatlık, zannettiğim kadar kolay çıkmadı. Başlangıçta bir süre, ceza hukuku dersi gösterdiler; o biterken fizyoloji hocası, bana bir cilt tutan notlarından ölümün çeşitlerini öğretti. Bu da bittikten sonra, üç ay kadar dolaştım; idam tarzlarını, usullerini inceledim ve bir iki idam olayında da hazır bulduktan sonra işimin başına döndüm. Artık mesleğimde yetişmişim. Tam bir cellat olmak için birkaç kişiyi idam etmem yeterliydi.”* (Fred 2002: 19-20).

Görülmektedir ki cellatlık profesyonel bir meslek olmaya başladıktan sonra cellat olabilecek kişilerin şartlarında standartlaşma sağlanmaya çalışılmıştır. Orta Çağ cellatları içinde benzer kriterler olması muhtemeldir. Çünkü cellatlar; adlî memurlar olmaları sebebiyle kendi çağlarının hukuk normlarına vakıf olmalı, insan anatomisini bilmeli, infaz işlemi hızlı gerçekleştirmek için soğukkanlı olmalıydı. Ancak Modern Dönemde bu konularda özellikle eğitim aldıkları Cellat Fred’in anularından öğrenilmektedir.

Cellatların bu mesleği neden yaptıkları ve neler hissettiklerine dair elimizde olan kayıtların çoğu Erken Modern Dönem’e aittir. Ancak şurası bir gerçek ki Erken Modern Dönem’de bu mesleği icra eden cellat hanedanların çoğunun, yüzyıllardır bu mesleği icra edenlerin evlatları olduğu; yani cellatlığın, Orta Çağ’dan modern dönemlere miras kalan bir meslek olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu kayıtlardan yola çıkarak cellatlık mesleği hakkında daha geniş bilgi sahibi olunabilir. Örneğin Ünlü İngiliz Cellat James Berry’in bu mesleğe başlama nedenleri hakkında kendi anlatıları oldukça yol göstericidir.

*“Bir polis memuruyken, görevimi herhangi bir erkeğin yapabileceği kadar iyi yapmaya çalıştım ve sık sık karım ve ailem için daha iyi bir şeyler yapabilmeyi diledim ama asla bir cellat olmayı hayal bile etmedim ya da asma konusuna herhangi bir ilgi duymadım. İdam cezası konusunu ancak oldukça dostça davrandığım Bay Marwood’la birlikteyken düşündüm. Diğer zamanlarda düşüncelerimden uzaktı. Bu nedenle, onun ölümüyle boş kalan görevine başvurduğum. Sadece ailemin yoksullukla boğuşan durumu yüzünden bu düşünceye sürüklendim. O sırada üzerinde çalışma ortamında, önemli bir gelişme umudunun olmadığını biliyordum. Olağanüstü yeteneklere sahip bir adam olmadığını biliyordum, bu yüzden yükselme şansım azdı ve cellat makamının boşluğunu muhtemelen hayattaki tek şansım, ”insan*





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

*işlerindeki gelgitim" olarak görüyordum. Şahsen, cellatlık işi için büyük bir tiksintim vardı ancak bunu hiçbir şekilde onursuz veya aşağılayıcı olarak görmedim ve ailemin isteklerini kişisel eğilimlerime karşı tartmak zorunda kaldım. O zaman bana görevim makul gibi geldi, bu yüzden boş pozisyon için başvuruda bulundum. O zamanlar ailemin geçimini dürüst bir ticaretle elde etme arzusundan daha yüksek bir neden talep etmemiştim (Berry 2014: 17).*

Bu söylemlerden de anlaşıldığı gibi bu mesleğin tercih edilmesindeki öncelik, ekonomik kaygılar ve daha iyi para kazanma düşüncesi olmuştur. Bu durum, Orta Çağ Avrupası için de benzer bir düşünceden kaynaklanmış olmalıdır. Çünkü cellatlar sadece infaz işlerinden değil, sorumlu oldukları birçok görevden ayrı ve iyi ücretler kazanmışlardır. Cellatların toplum tarafından sevilmemeye, hor görülme ve dışlanma durumlarını kabul etmeleri; aldıkları ücretlerin dolgunluğuna bağlanabilir.

## 2. Cellatların Görevleri, Kıyafetleri ve Toplumsal Statüleri:

Cellat denilince bahsedilmesi gereken ilk nokta, cellatların adli sistem içerisindeki yeridir. Cellatlık mesleği, Engizisyon infazlarının ve cadı avı sürecinin başlaması ile daha aktif bir hale gelmiştir. Bu nedenle cellatların görevlerinden ilkinin infazları uygulamaları olduğu söylenilebilir. Çünkü cellatlar, mahkemenin verdiği emirleri yerine getiren bir kamu görevlisi idiler. İdam ve diğer infaz şekillerini ifa etmiş ve mahkûmun sorgulamalarında noterle birlikte görev almışlardır. Orta Çağ'da hem sivil mahkemeler hem de Engizisyon mahkemelerinde cellatların karşımıza çıkması, cellatların adli sürecin birer tamamlayıcısı olduklarını göstermektedir. Cellatların ilk görevi, mahkemelerin verdikleri infazları uygulamaktır. Bir cellada genellikle bir cezayı infaz etmesi için yetki veren veya emreden (onu cinayetle suçlanmaktan koruyan) bir tutuklama emri sunulurdu (Robin, 1964: 242). Cellatların Orta Çağ'da Engizisyon adına yapması gereken önemli görevleri vardı. Bunlar kiliseye karşı gelen Heretik olarak nitelendirilen sapkınların takibi ve yakalanması, cadı, büyücü ve kahinlerin cezalandırılması ve işkence yapmak gibi. Özellikle kilise için sapkın olarak nitelendirilen Katharların takibinin de cellatlar tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu takibin yapılabilmesi için cellatlara yardımcı olan unsur, gelen ihbarlar olmuştur. Kathar olduğundan şüphelenilenlerin cellada ihbar edilmesi gerekmektedir. Hatta İspanya'da 1276'da *Las Siete Partidas*'a göre: "Heretikler önce içinde buldukları anlayıştan vazgeçirmeye çalışılacak ve direnenler hemen cellada ihbar edilmeyecektir." (Testas-Testas, 2003: 31). Hatta bu görevleri yerinen getirirken kullanabilecekleri bazı el kitapları da mevcuttu. Özellikle büyücüler ve cadılar konusunda görev ve sorumluluklarından bahseden kaynak, 1486 yılında hazırlanan bu sorgulamaların en önemli başvuru kitabı olan *Malleus Maleficarum* adı verilen eserdir. Bu eserde şöyle denilmektedir:

*"Bilinsin ki, genel olarak büyücü olarak adlandırılanlar ve kehanet sanatında yetenekli olanlar da ölüm cezasına çarptırılır. ...Bir kimsenin kehanetle uğraşması yasa dışıdır ve herkes için geçerlidir.*





*Şayet bu tür davranışlar meydana gelirse bu kişilerin sonu, cellatların kılıçlarının keskin tarafıdır.”*  
(Kramer & Sprenger, 2018: 31).

Cellatlar Orta Çağ ceza sistemi içinde önemli görevlere sahip olmuşlardır. Papa IV. İnnocent Dönemi'nde sapkınları ortaya çıkarmanın bir yolu olarak işkencenin meşrulaşması ile cellatların Batı ceza hukuku içindeki önemi artmıştır. Engizisyon mahkemelerinde olduğu gibi cellatlar, mahkûmlardan itiraf alma sürecinde de yer almış hatta itiraf alma sırasında mahkûma çeşitli işkenceler de yapmışlardır. Engizisyon sorgulamalarında itiraf aşamasında işkenceyi yapan cellat, engizatör ve kutsal örgütün kayıt memurundan başka kimse zindanlara giremezdi (Testas-Testas, 2003: 40; Scott, 1995 : 85). Mahkûm için itiraf süreci genelde özel odalarda gerçekleşmiştir. İşkence yapılan bu odaların farklı birer laboratuvar misyonları da olmuştur (Federici, 2009: 144). Bu odalarda cadılar ve diğer itham altında kalan herkes işkence ile itirafa zorlanırken aslında cellatlar, birer ilim adamı edası ile bedene ait bilgileri de öğrenmiş ve bu da kişinin bireysel ve kamusal açıdan öngörülebilir ve kontrol altında tutulabilir mekanizmalara dönmesine engel olan her şeyin ortadan kaldırılmasına vesile olmuştur (Dündar 2020:139-140; Douglas 2000:150). Bu açıdan bakıldığında Orta Çağ'da işkencenin sistematik bir sorgulama aracı olmasında Engizisyon emrinde çalışan yargıçların olduğu kadar cellatların da etkisi fazla olmuştur (Scott, 1995 : 29).

Cellatların işkence uygulamasında yer alması konusunda farklı bakış açıları da olmuştur. Bunlardan biri de o dönemde Başpiskopos Wulfstan'ın da mantığı olan mahkûmun bedensel cezalar çekerek ruhunu sonsuza dek yara almaktan ve acı çekmekten kurtarmak anlayışıdır. Bu anlayışa göre; *"Suçlular çeşitli yollarla cezalandırılmalı, suçlanmalı ve hemen öldürülmemelidir. Ancak Rab'ı uğruna acı çeken ruhlar, sonsuz cezadan kurtulacağı için; bu ruhlar, sonsuzlukta helak olmasın acı çekmesinler diye (farklı) cezalar vasıtasıyla ruhları kurtuluşa erdirilmelidir"*<sup>3</sup> (Mattison 2016: 275). Bu anlayış doğrultusunda bakıldığında cellatlar, mahkûma işkence yaparak onun ruhunun ebedi ızdıraptan kurtulmasına vesile olmuşlardır.

Ceza denilince akla gelen en yaygın infaz şekilleri idam ve kafa kesme şeklindedir. Bu infaz şekillerinden ilki olan idam konusunda önemli bazı noktalar hassasiyet göstermiştir. Cellatların aslî görevleri arasında olan idam infazının kusursuz gerçekleşmesi gerekirdi. Özellikle kalabalıklar önünde yapılması nedeniyle idam cezalarının halk üzerinde etkisi diğer cezalara oranla fazlaydı. Suçluların infazlarının halka açık yapılmasının siyasî bir işlevi vardır. İktidar, infazlar aracılığı ile halka korku vermiş ve kendi ekonomik ve siyasî düzenini korumaya çalışmıştır. İdam seremonisi içinde infaz seyredilirken bir yandan da bu dehşet anları ile halkın bilinçaltına korku ve itaat duygusu aşılanmıştır. İnfazı yapan celladın bu infazıyla birlikte verdiği korku üzerinden izleyiciler de devlete itaat duygusunu

<sup>3</sup> *Castigandi sunt enim rei diversisque modis, arguendi et non statim necandi, sed per penas saluandi, ne anime pro quibus ipse dominus pasus [sic] est, in eterna penadispareant'*





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

öğrenmişlerdir. Böylece kral ve prens gibi yönetici kesim de bu korku üzerinde halkın gözündeki güvenini tazelemiş oluyordu. Ayrıca idam edilme ritüeli; taç giyme töreni dışında krallık, mahkemeler, parlamento, şehir ve kilise gibi devletin farklı kesimlerini bir araya getiren bir olaydı. Bu açıdan toplumsal birliği sağlayan “toplum sözleşmesinin” yenilenmesi ve egemenliğin gücünün tazelenmesi anlamına gelmiştir. Orta Çağ insanına göre asmak, “yavaş ve acı verici bir şekilde boğularak ölüm” anlamına gelmiştir (Mattison 2016: 253-254; Dünder 2020: 63, 317). Esther Cohen, halka açık infazlardan “karmaşık ritüeller” olarak bahsederek şunları savunmuştur: “Yetkililerin uzun ve sancılı infazlar düzenlemedeki amacı, suçlulara azami ızdırap vererek intikam almak değildi. Gösteri, tüm gözlemcilerle yaşanan tüm gücünü gösteren, uygulanan otoritenin görsel olarak yasalaşması anlamına geliyordu ve cezaların acımasızlığı bir amaç değil, bir sonuçtu.” (Cohen 1989: 408).

Orta Çağ'da kalabalık meydanlarda yapılan idam infazı için özel bir ritüel uygulanmıştır. Bu ritüelin her aşamasında bir uzman olarak cellat görev almış, tüm infaz tiyatrosunu kontrol etmiştir. O dönemde yaşayan insanlar için muhtemelen erken bir Orta Çağ infazına tanık olmak, oldukça korkunç ve ilginç olmuştur. Bunu kanıtlayan nokta, kalabalıkların infaz sırasındaki tüm kanlı detayları görmek istemesidir (Mattison 2016: 253-254; Cohen 1989: 407-408). Tarihî kaynaklarda idam ritüelini gösteren bilgiler mevcuttur. Erken Orta Çağ İngiliz infazı ile ilgili bilgi veren tamamen Anglo-Norman Dönemi'ne ait ayrıntılı bir kayıta 1096'da *Alderyli William'in* da vatana ihanet ile suçlandığı ve asıldığı olay önemli bir örnektir. Bu dramatik olay *Malmesbury'li William'in Gesta Regum Anglorum'*unda ayrıntılı bir şekilde şöyle anlatılmaktadır;

*Pek çok insan bu suçlamadan [ihamet] payını aldı. Bunların çoğu aslında tamamen masum ve değerli insanlardı. Alderyli William onlardan biriydi, kralın vaftiz babası olan yakışıklı bir adamdı. Darağacına mahkûm edildi. İtirafını Salisbury'nin Osmund piskoposuna yapmıştı, şehirlerin tüm kiliselerinde kırbaçlandı. Kanlar içindeki görkemli vücudu (ile) taşlar üzerinde sık sık dizlerinin üzerinde, çıplak olarak darağacına gidiyordu. Piskopos ve onu takip eden halkla birlikte infaz yerine bu şekilde ulaştı. Böylece “Tanrı ruhuma yardım etsin ve beni kötülüklerden korusun ki suçlandığım şeyden kurtulayım. Açıktır ki hakkımda verilen ceza kaldırılmayacak. Ama bütün insanların benim masum olduğumun farkında olmasını diliyorum.” (dedi). Kutsanmış su serpildikten ve ruhunu arındırması söylendikten sonra piskopos geri çekildi ve hayranlık uyandıran bir cesaret göstererek asıldı, ne ölümden önce inledi ne de ölürlen iç çekti<sup>4</sup>.” (William of Malmesbury 1840: 501-502).*

<sup>4</sup> *Plures illa delatio involvit, innocentes plane et probos viros. Ex his fuit Willelmus de Alderia, speciosae personae homo et compater regis. Is patibulo affigri jussus, Osmundo episcopo Salesberiae confessus, et per omnes ecclesias oppida flagellates est. Itaque, dispersis ad inopes vestibus, ad suspendium nudus ibat, delicatam cernem frequentibus super lapides genuflexionibus genuflectionibus cruentans. Episcopo et populo sequente ad locum supplicii ita satisfacit: ‘Sic’ inquit ‘adjuvet Deus animam meam et a malis liberet, ut de re qua accusor immunis sum; et quidem sententia de me prolata non revocabitur, sed volo omnes homines innocentiae meae esse conscios. Tunc dicta commendatione animae et aspersa aqua benedicta,*





İdamdan sonra cellatla bütünleşen infaz şekillerinden biri de kafa kesme eylemi olmuştur. Kroniklerin birçoğunda cellatların akla ilk gelen görevlerinden biri olan infazları yerine getirme şekilleri balta ya da kılıçla tasvir edilmiştir. Bu kaynaklardan yola çıkılarak Orta Çağ'da kafa kesmelerin büyük ölçüde ağır bir kılıç veya balta ile yapıldığı söylenilebilir.

Kafa kesme infaz şeklinde hem mahkûmun pozisyonu hem de infazın gerçekleşme hızı önemli detaylar sunmaktadır. Nitekim infaz sırasında gerçekleşen bireyin servikal omurlarındaki kesikler, yalnızca boynun kesildiğini göstermekle kalmaz: aynı zamanda kılıç veya diğer bıçaklı alet düştüğünde cellat ve mahkûmun birbirlerine karşı görelî konumlarını da ortaya çıkarmıştır. Cellat bu infazda öne veya arkaya eğilmiş, mahkûmun saçını veya sakalını çekebilmiştir; bu ölüm tarzı da celladın mahkûma uyguladığı aşağılayıcı bir infaz şekli olarak kabul edilmiştir (Mattison 2016: 89, 100,106). Kamusal alanda gerçekleşen boyun kesme infazında cellatlardan beklenen en önemli hamle infazın ilk denemede gerçekleşmesidir. Ancak bazen infazın ilk ve tek denemede gerçekleşmediği zamanlar da olmuştur. Örneğin İsviçreli bir adam, cellat hayal kırıklığı içinde pes edene kadar en az 13 kez asılmıştır. Bununla birlikte, modern zamanlara da kalan bir miras olarak celladın idam sırasındaki başarısızlığı, mahkûmun serbest bırakılması gerektiğine dair ilâhi bir işaret olarak algılanmıştır (Smith 2012: 796).

Literatürde ve hatta kafa kesme ile ilgili birkaç tarihsel anlatımda, kurbanın genellikle ilk denemede kafası kesilmiştir. Ælfric, "Lives of Saints" adlı kitabında, Romalı Aziz Cecelia'nın kısmen hayatta kaldığını çünkü Senato'nun bir celladın üçten fazla kafa kesme girişiminde bulunmasının yasaklandığını belirtmiştir. Bu görüşe göre İngiltere'de bir kural olmasa da amaç kaçınılmaz olarak ilk denemede kafayı kesmek olmuştur. Bu durum cellat için bir gurur işareti olmuştur ya da en azından cellat için birden fazla girişimde bulunmak zorunda kalırsa küçük düşürücü bir anlam ifade etmiştir (Mattison 2016: 106).

İnfazlardan sonra mahkûmun kafası genellikle, bir çiviye sabitlenir ve gövdenin kendisi bir tekerlek üzerinde konumlandırılırdı. Belirgin bir şekilde, cellat vücuda çok fazla zarar vermemeye dikkat ederdi. Kalabalıklar önünde yapılan yakmalar sırasında, cesetler tamamen kül haline getirilmezdi ve kafalar genellikle sivri uçlarda sergilenirdi (Casteels 2021: 82). Örneğin Paris'te, 12 Kasım 1411'de başı kesilen "sahte hain Colinet de Puisieux"nin mızrağa saplanmış kafası, darağacındaki gövdesi ve Paris'in ana kapılarının üzerindeki dört uzvundan oluşan vücut parçaları caydırıcı olması için sergilenmiştir. Bu vücut parçaları yaklaşık iki yıl sonra gömülmek üzere götürüldüğünde, Parisli anonim gazete yazarı infazı ve parçalamayı çok hafif bir ceza olarak görmüştür. Colinet'in gömülmek yerine "yakılması ya da köpeklerle verilmesi gerektiğini, kutsal toprağa atılmaması gerektiğini" ileri sürmüştür (Korpiola ve Lahtinen 2015: 23).

*episcopus discessit, ille appensus est, admirando fortitudinis spectaculo, ut nec moriturus gemitum nec moriens produceret suspirium'*





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

Ayrıca Anglo-Sakson ve Anglo-Norman dönemlerinin çoğunda, cellatlar muhtemelen adli efendilerinin emri altında olduğundan, hâkim ve yargıçlar tarafından verilen infaz emrini yaptıklarından, adaleti sağladıklarına dair genel bir inanç vardı. Bunu en iyi özetleyen cümle Wulfstan Cantor'un, "Narratio Metrica de S. Swithun"da geçen şu cümledir: "Masum olsaydı cezasız kalabilirdi, ama eğer suçlu olsaydı cellat onun boynunu keserek cezalandırırdı."<sup>5</sup>(Lapidge 2003: 308, 508). Orta Çağ'da celladın ilâhi adaletin gerçekleşmesini sağladığına dair de bir inanç vardı. Çünkü Orta Çağ'da kötülüğü cezalandırmaya yönelik ölüm cezası fikrinin hem seküler hem de dinî bileşenleri vardı. Ölüm cezası, toplumu daha fazla zarardan korumak için işlenmiş ama aynı zamanda kötülüğün ilâhi bir reddi olarak da işlev görmüştür. Çünkü suçlu, yalnızca toplumsal düzeni tehlikeye atmakla kalmamış; ayrıca Tanrı'nın yasalarına itaatsizlik etmiş olarak varsayıldığı için infaz, Tanrı'nın bu dünyadaki kötülük üzerindeki gücünü yeniden ortaya koymaya hizmet etmek olarak görülmüştür. Celladın ilâhi adalet düzenindeki rolüne ilişkin bu anlayış, neredeyse XVIII. yy.a kadar devam etmiştir. Bu yüzyılda siyaset filozofu Joseph de Maistre, celladı: "tüm ihtişamın, tüm gücün, tüm tabiiyetin dayandığı Tanrı'nın aracı" olarak tanımlamıştır. XIX yy.da ise İskoçlar suçluyu cezalandıran celladın: "şerifin eli ya da celladın kılıcı değil, Tanrı'nın eli ve adaletinin kılıcı olduğunu" düşünmüşlerdir (Douglas 2000: 154). Cellatlar infazları ile ilgili bu algıların farkında olmalı ki cellatların bu infazlar sırasında ilâhiler söyledikleri de bilinmektedir. Örneğin 1212 yılında kilise için en büyük sapkın gruptan biri olarak görülen Katharlar üzerine yapılan *Albililer Haçlı Seferi* sırasında yakılan Katharların çığlıklarını cellatların ilâhileri bastırmıştır (O'shea, 2011: 277).

265

Orta Çağ ve Modern Dönem hakkında en çok merak edilen noktalardan bir tanesi, görevini yerine getirmek için kalabalık önünde infazları gerçekleştiren ve idam eden cellatlara karşı hiçbir toplumsal linç hareketi ve şiddet uygulanmış mıdır? Bu konuda ilginç bir husus görülmektedir. Özellikle kalabalıkların en çok ilgi gösterdiği idam infazında bile eğer infaz ritüellere uygun yapılmışsa (yani mahkûmun kafası en hızlı şekilde bir vuruşta kesilmişse) cellatlara herhangi bir tepki gelmemiştir. Bu durum izleyenlerin idamları kabul ettiğini göstermektedir. Bazen idamlara karşı seslerini daha fazla çıkaran eğitimli insanlar dahi idamlara ve idamı gerçekleştiren görevlilere karşı çıkmamışlardır. Bu görevli sosyal açıdan dışlanan, komşularının uzak durduğu ve ayırt edici özel giysiler giyen cellat bile olsa kalabalığın şiddeti özel olarak ona yönelmemiştir. Bunun temel nedeni olarak birçok tarihçi, halk tarafından adaletin çok seçici kabul edildiğini idama gidenlerin çoğunun bu kaderi hak ettiğine dair halkın kafasında bir şüphe olmadığını gerekçe göstermiştir (Ruff 2011: 129). Yazılı kaynaklarda infaz emri veren yargıçların ve yetkililerin adlarının, infazı fiilen gerçekleştiren cellatlardan daha sık geçmesi, suçluların öldürülmesi kararından yargıçların sorumlu tutulduğunu düşündürmektedir. Örneğin Anglo-Sakson toplumunda yaptıkları iş nedeniyle

<sup>5</sup> foret inculpabilis et si,pergeret incolomis, si uero noxius esset, plecteret hunc gladio tortor, ceruice relecto





sık sık cezalandırılanların cellatlardan çok yargıçlar olduğu görülmektedir (Mattison 2016: 251).

Orta Çağ'da toplumsal olarak halkın en çok tedirgin olduğu gruplardan biri de muhakkak ki cellatlardır. Onlarla ilgili en merak edilen bir diğer nokta işkence sırasındaki psikolojik durumları olmuştur. Bugünün bakış açısı ile cellatların işkence sırasındaki psikolojik durumu hakkında karar vermek mümkün değildir. Ancak Modern Dönem'de aynı misyonu üstlenmiş kişiler üzerinde yapılan klinik araştırmalardan yola çıkılarak, fikir edinilebilir. Bu konuda İlhan Bardakçının aktardığı iki önemli araştırma vardır. Bunlardan bir tanesine göre işkenceci, işkence yapmaya başladığı anda bilincini kaybetmiş biri gibi sadece eylemi uygulamakta ve ne yaptığını bilmemektedir. Üstelik eğer kurban işkence altında ölmediyse cellatlar, hayatlarının devamında sürekli bu kurban tarafından tanınma ve aynı akıbete onun tarafından uğratılma korkusu içinde hayat sürmüşlerdir. Yine Bardakçının aktardığı ikinci önemli çalışma, Batı Ontario Üniversitesinden J. G. Rowe'a aittir. Bu araştırmaya göre, aslında işkence sadece maruz kalan için değil işkence yapmaya zorlanan cellat için de farklı bir ruh hali yaratmaktadır. Rowe'a göre işkence yapanlar da eğer ruh hastası değillerse, temelde insanın bu şiddeti görmesi fikrine karşı olmuş ve işkence sırasında böyle bir işkencenin kendilerine yapıldığı durumları da düşünüp suçluluk duygusu hissetmişlerdir (Bardakçı,1996: 26).

Cellatlar, infaz görevleri ile ilgili işkence metotlarını uygularken modern bir mahkeme memuru olarak "yasanın ajanı" olma vizyonlarını XVIII. yy.a kadar devam ettirmişlerdir (Friedland 2012: 71-72). Orta Çağ Avrupa coğrafyası açısından cellat denilince akla gelen ilk görevinin mahkemenin verdiği infaz kararlarını yerine getirmek gibi görünse de aslında celladın günlük hayatın devamını sağlayan birçok görevi ifa ettiği de görülmektedir.

Bilinenin aksine cellatlar sadece infazlar ve işkencelerde rol almamıştır. Çünkü Erken Orta Çağ Dönemi'nde bir cellat asla tek bir mesleğe sahip olmamıştır. Orta Çağ'da ve sonraki yüzyıllar da dahil olmak üzere cellatlar genelde toplumun geri kalanı tarafından yapılmak istenmeyen birçok görevi yaparak ekmeğini kazanmıştır. Örneğin Fransa'da, cellatlar "maitre des hautes et bass œuvres veya exécuteur des hautes œuvres" olarak bilinmişlerdir.<sup>6</sup> (Kélékian 1911: 442). Buna göre cellatların görevleri, hafif ve ağır işler olarak iki kategoride değerlendirilebilir. Yüksek ya da ağır işlerin ustası olarak aldıkları görevler arasında kırbaç, sakatlama, idam...vb. gibi tüm infaz uygulamaları sayılabilir (2012: 76). Fransa dışında Almanya civarındaki şehir tüzüklerine bakıldığında da benzer bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Örneğin 1276 tarihli Augsburg (Stadtrect) Şehir Tüzüğü'nde cellat, açıkça tanımlanmış hakları ve görevleri olan bir belediye çalışanı olarak da tanımlanmıştır. Bu kanunda celladın ilk olarak, ölüm cezalarını

<sup>6</sup> Fransa'da cellat kelimesinin karşılığı olan *bourreau* kelimesi ile *des hautes œuvres* kelimeleri aynı anlamlarda kullanılması bunu göstermektedir. Daha fazla bilgi için bknz. (Kélékian 1911: 442).





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

ve fiziksel cezaları infaz etme konusunda tekeli vardır. Bu durum "Celladın cesede yönelik tüm cezaları uygulama hakkı vardır." (Stuart 1999: 26-28) denilerek açıkça belirlenmiştir. Zaten genel olarak bakıldığında ölüm cezası celladın ana görevlerinden biri olarak kalmıştır.

Fransa'da celladın hafif işleri ya da düşük işleri ise özel olarak gerçekleştirme ayrıcalığına sahip olduğu hijyen, zabıta, polislik ile ilgili çeşitli günlük görevleri içermiştir. Pek çok alanda, cellatlara kamu kanalizasyon ve tuvaletlerinin bakımını yapma hakkı tekel olarak verilmiştir. Bu görevin cellat için maddi açıdan kazançlı bir ayrıcalık olduğu söylenebilir. Cellatlar bu görevlerinin dışında genellikle başıboş köpekleri yönetme görevinden de sorumlu olmuşlardır (Friedland 2012: 76). Fransa dışında Almanya ve civarındaki şehirlerde de celladın günlük hayata dair görevlerinin olduğu görülmektedir. Örneğin yukarıda ifade edilen 1276 tarihli Augsburg (Stadtrecht) Şehir Tüzüğü'ne göre cellada ölüm cezalarının infazı dışında başka sorumluluklar da verilmiştir. Bu şehirde cellatlar, çoğu kasabada yasa dışı bulunan fahişeleri ve cüzzamlıları vergilendirmiş ve yerel kurallara uymayanları kasabadan kovmuşlardır. Bunlardan fahişeleri denetlemesi görevine dair önemli detaylar mevcuttur. Cellat, fahişelerle ilgilenmiş ve onlarla yurttaşlar arasında çıkabilecek anlaşmazlıklarda ara buluculuk yapmıştır. Kasabanın fahişelerini denetlemek görevinin yanında, fahişelerden yılda birkaç kez sabit bir meblağ olan haraç alma görevini de yine cellatlar yapmıştır (Stuart 1999: 26-28).

Cellatlar, kamusal alanda önemli görevler yapmıştır. Nürnberg örneğinden görüldüğü kadarıyla belediye genelevlerini<sup>7</sup> de denetleme, görevleri arasında olmuştur. Sokaklarda dilencilik yapan kaçak bir cüzzamlıyı bulan cellat, cüzzamlının bütün eşya ve parasına el koyma ve ona ilave bir miktar para cezası verme hakkına sahip olmuştur. Bunun dışında kasabada hayvan leşleri toplamak, hasta veya ölmek üzere olan yaşlı hayvanları öldürmek de görevleri arasında olmuştur. Ayrıca sokak temizleme, çöp atma gibi birçok işi yaptıkları görülmektedir. Bu görevlerinden yüksek ücretler almışlardır. İlginç bir şekilde, özellikle Fransa ve Batı Avrupa'daki Orta Çağ celladı, kasabanın sokak köpeklerini ve kasaba binalarında yasa dışı olarak tutulan çiftlik hayvanlarını denetlemek ve yönetmekle görevlendirilmiştir. Örneğin, Fransa'nın Dijon kentinde çıkarılan yasaya göre, hiçbir vatandaşın kasaba binasında domuz tutamayacağı kararı alınmıştır. Kasabada bulunan herhangi bir domuzu öldürmek celladın işiydi. Bu işlerin çoğu itibarsız işler gibi gözükmüş olsa da kazançlı işler olmuştur. Pazar yerinde depolanan tahıl korumak yanında yağ, deri, içyağı veya kemik unu gibi kullanılabilir malzemeleri toplaması da iyi kazanç sağlayan görevleri arasında sayılabilir. Bunun dışında Geç Orta Çağlardan itibaren başlayan ancak XVIII. yy.da dahi görevlerinden biri olan umumi tuvaletlerin ve lağım çukurlarının temizliğinden de sorumlu olmuştur. Bu işler son derece aşağılayıcı, sağlıksız ve pis olsa da

<sup>7</sup> (1543'te Protestan reformcuların ısrarıyla kapatılan)







kazançlıydı ve genellikle cellatlar bunlardan sorumluydu ( 2012: 76-78; Harrington 2013:100-102; Stuart 1999: 26-28). Bu kazançlı işler cezbedici olmalı ki Nuremberg'de celladın başyardımcısı olarak bilinen Lion da daha önceki cellatların tek başlarına taşımak zorunda kaldıkları toplumsal damgalanmanın büyük kısmını bu nedenle isteyerek üstlenmiştir. Başlangıçta yalnızca mahkeme tarafından suçlu ilan edilen mahkûmları teslim alan görevli iken çeşitli işler için kazandığı ek gelir karşılığında birçok görev yapmıştır; intihar edenlerin yakılması, ölü hayvanların uzaklaştırılması, bozulan yiyecek, yağ ve şarabın atılması...vb. (Harrington 2013:100-102).

Cellatların yaptığı ilginç işlerden bir tanesi de kitap yakım işini de üstlenmeleridir. (Blom 2014: 103). Özellikle Erken Modern İngiltere'de kitap yakma, esasen tacın gücünün teatral bir gösterimiydi. Üstelik hem yazara ve yayıncıya cezalandırıcı hem de kamu izleyicisi için öğretici olmuştur. Bu güç gösterisine 1634'ten itibaren cellatlar da katılmış ve bu kitap yakma eylemi daha da teatral hale gelmiştir. Hatta *Ariel Hessayon*, bu tiyatrodaki celladın varlığını "izleyenleri korkutmak için tasarlanmış bir sokak tiyatrosu sahnesinin tanıdık bir yönü" olarak vurgulamış ve kitapların yakılması eyleminin de Engizisyonun *auto-da-fé*'sinin Protestan bir biçimine benzediğini öne sürmüştür<sup>8</sup> (Reuter 2013: 205). Bunlar da göstermektedir ki cellatlar, toplumdan dışlanmış olanlar üzerinde bir otoriteye sahip olmuştur.

Cellat, toplumun dışında kalanlar üzerinde otoriteye sahipken; celladın şehrin dine küfretmeyen, dini kirletmeyen, namuslu vatandaşlarıyla ve hatta mallarıyla temas etmesine izin verilmemiştir. Çünkü bir cüzzamlıya, bir fahişeye ya da ölü bir hayvana dokunmak bir şeydi, ama saygın insanlara, onların hayvanlarına ya da yiyeceklerine dokunmak farklı bir konuydu ( 2012: 78-79). Cellatlar genel olarak halkın korktuğu, nefret ettiği, tiksindiği ve kaçındığı biri olmuştur (Robin, 1964: 234). Bu nedenle cellatların yaptıkları işler nedeniyle toplumdan soyutlandığını da söylenebilir.

İşkencelerin en yoğun olduğu zamanlar olan Orta Çağ'da Fransa'da cellatların şehrin içinde halkla beraber yaşaması yasaktı. Çoğu Alman şehrinde celladın şehir surları içinde yaşamasına ve saygın insanlarla aynı mezarlara gömülmesine izin verilmemiştir. Genellikle şehir surları dışında yaşamışlar, oğullarının katılabilecekleri ticaretlere kısıtlamalar getirilmiş, çocukları esnaf loncalarına girememiş ve saygın meslekleri olanlarla evlenememişlerdir. Avrupa'da da durumun benzer nitelik taşıdığını gösteren kayıtlar mevcuttur. Örneğin Fransa dışında Almanya bölgesine baktığımızda cellatların davranışlarını düzenleyen ve görevleri

<sup>8</sup> Cellatların kitap yakma görevlerine ilginç bir kayıтта 1766' da Tanrı'ya karşı gelme suçuyla yargılanan *Chevalier de la Barre*'in davasında rastlanmaktadır. Barre, Fransa'nın kuzeyindeki dindar Abbeville kasabasında yaşayan 19 yaşındaki bir delikanlıdır. Aslında hiçbir suç işlememiştir; fakat görünen o ki kilise Encyclopedie'nin yayımlanmasının ardından dinî sapkınlıklara göz açtırmamaya karar vermiştir. Dava oturumları sırasında yargıçlardan biri tepki göstererek: "celladın sadece kitapları yakmaya devam ettiği müddetçe Tanrı'ya karşı gelen ve dine küfredenlerin üstesinden gelinemeyeceğini" belirtmiştir (Blom 2014: 315).





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

detaylandıran 1500 tarihli *Strasbourg Kararnamesi* bize yeterince bilgi vermektedir. Buna göre cellatların mütevazi davranmaları, sokaklarda namuslu insanlara yol vermeleri, çarşıda satın almadıkları hiçbir yiyeceğe dokunmamaları, kilisede ayrı bir yerde durmaları gerekmiştir. Ayrıca meyhanelerde vatandaşlara yaklaşmaları ve onlarla bir şeyler yiyip içmeleri de yasaklanmıştır. Zamanla saygın kişilerle herhangi bir temastan dikkatle kaçınması kuralı celladın sorumluluğu haline gelmiştir (Fabrega 1990: 290; Seal 2016: 86/4; Wiesner -Hanks 2014: 39,326; Harrington 2013: 100; Ruff 2011: 270 ; 2012: 81; Stuart 1999: 28).

Cellatlar, sadece yaşadıkları halktan izole edilerek değil kıyafetleri ile de damgalanmışlardır. Çünkü bir celladın dış görünüşü, onun cellat olup olmadığını ilan etmeliydi. Bazı şehirlerde cellatlar, özel ve gösterişli kıyafetler veya darağacını betimleyen bir işaretle tanımlanmışlardır. Görsel olarak hem Fransa'da hem de Almanya'da çoğu yerde cellatların her zaman ofislerinin işaretini taşımaları gerekmiştir. Cellatların taşımaları gereken bu işaretler hem Fransa'da hem de Almanya'da cüzzamlıların, Yahudilerin ve fahişelerin görünür şekilde giymeleri gereken damgalama işaretlerinden farklı değildi. Ancak bu görünür işaretler, bireylerin hayattaki konumlarının üzerinde giyinmemelerini (böylece yanlışlıkla hak etmedikleri bir saygı görmemelerini) sağlamak için çıkarılan genel tüketim yasalarıyla da ilgiliydi. Cellatların kırmızı ya da sarı bir ceket giyme zorunluluğu da vardı (Jütte 2011: 189). Eldivenleri gibi özel malzemelerinde beyaz tercih edildiği de olmuştur (MacGregor, 2019: 14). Fransa gibi bazı bölgelerde yas ve ölümün rengi olarak cellatların siyah giyindiği de olmuştur. Örneğin 1543'te Frankfurt Sulh Yargıcı, celladın "*hak etmediği*" zarif ve pahalı giysiler giymesini yasaklayan bir kararname çıkarmıştır. Giysilerinin ihtişamı, pek çok saygın insanın ihtişamını gölgede bıraktığı için yabancılar yanlışlıkla ona saygı gösterebilmiştir. Böyle bir karışıklığı önlemek ve celladın tanınmasını ve onurlu insanlardan ayırt edilmesini sağlamak için kendisine ve yardımcılara, giysilerine kırmızı, beyaz ve yeşil şeritler takmaları emredilmiştir (Stuart 1999: 29; Jager 2021: 168; 2012: 72,79-80).

### 3. Orta Çağ'da Cellatlar Ne Kadar Kazanıyordu?

Cellatların sorumlu oldukları birçok görevi yapmaları karşılığında aldıkları ücretlere bakıldığında cellatlar infaz işlemleri dışında yaptıkları tüm görevler sayesinde ayrı ücretler kazanmıştır ve bunlar oldukça kârlı işler olmuştur. İnfaz görevleri ile ilgili aldıkları ücretlere bakıldığında yüzyıllara göre farklı bir malî tablo ile karşılaşıldığı söylenebilir. Her şeyden önce celladın yaptığı her infaz ve suçluyu darağacı alanına taşınması için de cellada para ödenmiştir. Özellikle kalabalık meydanlarda yapılan idam infazlarının merkezinde olan cellatlar, kırbaçlama ve diğer fiziki cezaları da uygulamıştır ve bunun için iyi bir ücret almışlardır. Cellatların aldığı ücretler için Augsburg bölgesine bakıldığında kafa kesme ve idamlar için ortalama "*beş şilin*" aldıkları söylenebilir. Cellatlara fahişeleri denetlemeleri karşılığı her cumartesi "*iki pfennig*" ödeyeceklerdi, ama o "daha fazlasını talep etmeyecekti. Yine Augsburg'ta cellat, fahişeleri kontrol etme işlevini, en azından, XIV. yy. boyunca yerine





getirmiş gibi görünmektedir. Kasabanın fahişelerini denetlemek ve kontrol etmek, Geç Orta Çağ Alman şehirlerindeki cellatların ortak görevlerinden olmuştur. Bavyera'nın Landsberg şehrinde cellat, 1430 yılına kadar bu görevi yerine getirmiştir. Münih'te bu görevi, 1436'da belediye genelevinin inşasına yol açana kadar bu görevi sürdürmüş ve bunun için ayrı bir ücret almıştır. Strasbourg'ta celladın kumar ve fuhuştan elde ettiği gelirin yerini, 1500 yılında şehir yönetimi tarafından ödenen haftalık bir maaş almıştır. Ayrıca cüzzamlıları kasabadan kovmaları için cellatlara "beş şilin" ödenmiştir. Bu kazançlı işleri sayesinde cellatların maddi açıdan güçlü kuvvetli adamlar oldukları söylenebilir (Casteels 2021: 82; Wiesner -Hanks 2014: 326; Stuart 1999: 26-28, 30). Erken Modern Dönem ve sonrasında zenginliklerinin giderek arttığı da söylenilebilir<sup>9</sup>.

Cellatlık mesleği için alınan ücretleri de etkileyen önemli unsurlardan bir tanesi kullandığı ekipmanlardır. İyi bir ekipmana sahip olması celladın görevini doğru ve kusursuz yapmasını da etkileyeceği için hayâtidir. Celladın kullanacağı ve en çok ihtiyacı olan ekipmanlar şunlardır: suçluyu infaz yerine götürecektir bir araba, idam suçlarında kullanması için bir ip ve infazlar sırasında kullanacağı bir çift eldiven<sup>10</sup> (MacGregor 2019: 13), kafa kesme cezalarında kullanılan kılıç<sup>11</sup> (Casteels 2021: 78) ve balta (Mattison 2016: 97-98) ...vb.

<sup>9</sup> Cellatların aldığı ücretler konusunu aydınlatacak önemli kaynaklardan biri Modern Dönem cellatlarından biri olan James Berry'nin bu konudaki hatıratlarıdır. Bu konuda James Berry ;

*"Ortalama olarak yılda yaklaşık yirmi idam vardır... Görülecektir ki, net komisyonun, büronun bütün şartları düşünüldüğünde, hiçbir şekilde fahiş bir yıllık meblağ kazanmamaktayım ve kazancım bazı insanların kazanabildiğini belirttiği miktara dahi yaklaşmamaktadır. Elbette kazancım tamamen belirsiz, çünkü bunlar tamamen idamların sayısına bağlı ve benim geçimimni ölüme mahkûm olan zavalluların sayısına bağlı olduğu bu düzenleme, benim için işimin en iğrenç özelliği. Lord Hazretlerinin şüphesiz bildiği gibi, mevcut düzenlemelere göre, tarafımda yürütülen her icra için seyahat ve diğer olası masraflarla birlikte bana 10 sterlin ödeniyor. Ortalama olarak, kabaca konuşursak, yılda 25 İnfaz vardır. Saygıyla önereceğim şey, Komisyon tarafından yapılan bu ödeme yerine, hükümetten yılda £ 350 sabit bir maaş alman gerektiğidir. Randevuyu kabul ettiğimden beri herhangi bir yılda 270 sterlinden daha azını almadığımı söyleyebilirim. Komisyon tarafından bir ödeme yerine sabit bir maaş veya tazminat belirlenirken, alınan ortalama yıllık tutarın aşağıdakiler için esas alındığı konusunda bilgilendirildim (Berry 2014: 119-121).*

*Bu konuyla bağlantılı olarak belirtmek isterim ki cellatlık makamının tanınmış ve kalıcı bir atama yapılmasını talep ederken yeni bir şey önermiyorum, sadece on beşten fazla olmayacak şekilde yürürlükteki koşullara geri dönüşü öneriyorum. Yıllar önce, 1874'e kadar, cellat kalıcı olarak kurulmuş ve tanınmış bir memurdu. Bu pozisyonu en son işgal eden Bay Calcraft, Londra şehri şerifleri tarafından 11 sterlinlik bir ücretle tutuldu." (Berry 2014: 122).*

<sup>10</sup> Eldivenler hayvanlarla ilgili davalarla sınırlı değildi ve aslında birçok cellat için ortak bir kullanım malzemesiydi. Örneğin, 1381'de Châtillonais bölgesinden bir vaka, bir insan suçunun infazının masraflarını listeler, buna "cellada verilen beyaz eldivenler" (gants blancs donnes au mitre) dahildir. E. P. Evans'a göre fikir, cellatın görevini temiz ellerle yerine getirebilmesiydi, bu da bir adalet bakanı olarak mahkûmları öldürmedeki rolünden dolayı hiçbir suçluluk duymadığını gösteriyordu (MacGregor 2019: 14).

<sup>11</sup> 1557 ve 1564 yılları arasında Antwerp cellatı, seksen üçü gerçek suçlardan olmak üzere infazlar gerçekleştirmiştir. Sapkınlık için bu infazlardan elli beş erkek ve kadın Antwerp Steen'de gizlice boğuldu, 16'sı kılıçla ve sadece 12'si ateşle idam edildi. Diğer suçlar için cellat farklı yöntemler benimsemiştir. 72 'si hırsızlık infazından 44 'ü asılarak, 7'si başı kesilerek, 17'si ateşle gerçekleştirildi ve son dört kurban tekerlek üzerinde işkenceye tabii tutulmuştur. Bu dönemde cinayet ve halkı huzursuz etme suçlarından geriye kalan 5 infazın hepsi kılıçla gerçekleştirilmiştir.





Orta Çağ Avrupa'sının Eli kanlı Adli Memurları ve Kirli İşlerin Efendileri: Cellatlar

İnfazlar pahalı ve oldukça fazla ekipman gerektiren işlerdendi. İnfaz masraflarının başında genellikle yeni bir çift eldiven başı çekmiştir. 1416'da Dijon çevresindeki alanda bir kadın kazıkta yakıldığında infaz için tahta arabalar, bir saman arabası, bir kütük, halatlar, bir demir zincir ve cellat için eldivenler satın alınması gerekmiştir. Bir hayvanın infazı farklı değildi. Çünkü çoğu topluluk için bu, uzak bir kasabadan profesyonel bir cellat çağırmak anlamına gelmiştir. Örneğin bir eşeği infaz etmek için kullanılan ipler için bile "iki buçuk frank" ödenmesi gerekirdi. Louviers'ten bir cellat, 1349'da bir domuzu infaz ettiği için yeni bir çift eldiven almıştır (MacGregor 2019: 14-15). Antwerp'te 1557-1565 yılları arasında cellat, gerçekleştirdiği her infaz için ayrı cesedi darağacına götürmek için ayrı para almıştır (Casteels 2021: 82).

Engizisyon da kurulduğu andan itibaren varlığının devam etmesi için ekonomik bir alt yapı oluşturmak zorunda olduğunun farkında olmuştur. Çünkü varlığının devam etmesi: kilise görevlileri, hâkimler, sorgulayıcılar ve cellatlar gibi bu yapıyı ayakta tutan görevlilerin maaşlarının ödenmesi ve işkenceler sırasında kullanılan bal mumu, zeytinyağı, ip gibi işkence için gerekli malzemelerin karşılanması ile mümkün olmuştur. Bu nedenle Engizisyon karşısına çıkacak ekonomik sorunları aşmak için suçladığı mahkûmlardan elde edeceği gelirlerle bu sorunu halletmiş; bedensel cezalar yerine parasal cezalar da vermiştir (Dündar 2020: 409). Engizisyon mahkemeleri özellikle cadı avı sırasında suçlananların mallarına el koymuş ve bu malların 2/3'ünü feodal yöneticilere dağıtırken geriye kalan kısmını suçluyu sorgulayan hâkim, cellat ve ihbar eden kişilere bırakmıştır Orta Çağ Dönemi'nde Köln'de olduğu gibi bazı şehirlerde fahişelerin kazandığı para da genellikle cellatlara aktarılmıştır (Aksan 2017:102). Ayrıca özellikle belirtilmesi gereken Avrupa'nın ekonomik sıkıntılarla da boğuştuğu ve yoksulluğun en fazla yaşandığı bir süreçte Engizisyon'dan pay alan bu kişiler giderek zenginleşmiştir (Aksan 2013: 361).

Cellatlar, Orta Çağ Avrupa insanı tarafından kâtil olarak görüldükleri gibi toplumsal düzenin devamını sağlayan ancak kimsenin yapmak istemediği tüm "tiksindirici" ve "kirli" işleri de yapan kişiler olmuşlardır. Bu nedenle onlara "kirli işlerin efendileri" denilebilir. Cellatların toplumdan soyutlanma adına bu kadar çok görevi yapmalarının nedeni, bu işlerden aldıkları ücretlerin iyi olmasına bağlanabilir. Bu nedenle bir Orta Çağ celladının maddi açıdan şehrin güçlü gruplarından biri olduğu söylenebilir. Nitekim zamanla toplumdan izole edilen cellatlar, başka cellat ailelerle evlilikler yaparak cellat hanedanlarının oluşmasını sağlayacaktır. Sonraki yüzyıllarda oluşan bu cellat hanedanlarının maddi açıdan güçlü olmaları da bunu kanıtlamaktadır. Muhtemeldir ki cellatların toplumsal saygınlıklarını kaybedip eli kanlı birer kâtil ya da kirli insan olarak görüleceklerini bile bile bu mesleğe yönelmelerinin ana nedenlerinden biri de maddi olarak güçlü olmayı, saygınlığa göre daha ön plana koymalarından kaynaklanmıştır.





## Sonuç

Günümüzde hâkim olan modern cellat anlayışı mahkemenin mâhkumlara uyguladığı hükümleri şeffaf bir şekilde yerine getiren ve bu yönü ile kanunların aracı olan bir nosyondur. Bu kavramın temeli daha akılcı bir ceza sistemi kurmaya çalışan Aydınlanma reformcularına kadar gitmektedir. Adlî olarak yaptıkları infazlardan dolayı toplum vicdanında suçlu görülmelerinin tek nedenini; sadece infazı kurallarına göre yapamadıklarında yaşamışlar bunun dışında görevleri nedeniyle toplumsal bir tepki görmemişlerdir. Çünkü Orta Çağ insanı çoğu zaman adalet duygusunun tesis edilmesinde infazların gerekli olduğuna inanmış cellatlara da bu gözle bakmıştır. Ancak adlî sistemin devamı için önemli bir personel olmalarına ve görevleri sadece verilen kararları uygulamak olmasına rağmen yargıçlar kadar saygı görmedikleri söylenebilir.

Orta Çağ Avrupası sonraki yüzyıllara göz kamaştırıcı bir meslek olarak cellatlığı miras bırakmamıştır. Orta Çağ Avrupası'nın elinde baltası veya kılıcı ile kelle alan acımasız görevlileri olan cellatlar, yetenekleri, görevleri ve değer görmeleri açısından çok ilginç bir meslek grubudur. Çünkü şehir hayatında fahişelerin, cüzzamların kent dışında kontrol altında tutulmasından pazar yerlerinin denetlenmesine, kanalizasyon işlerinden sokak hayvanlarının kontrolüne kadar birçok görevin denetimini yapmışlardır. Görevleri itibarıyla toplumsal hayat için vazgeçilmez olan birer kamu görevlisi olmuşlardır. Bu kadar önemli görevlere rağmen hak ettikleri değeri görmedikleri söylenebilir. Çünkü şehir hayatının düzenini sağlayan bu insanlar, şehir halkı tarafından genelde dışlanan bir meslek gurubu olmuştur. Pazarı denetlerken meyvelere dahi dokunamamış, maddi olarak çoğu zaman güçlü olmalarına rağmen halkın içinde rutin bir yaşam sürememişlerdir.

Sonuç olarak cellatlık mesleği Orta Çağ Avrupası'nda yüzyıllarca farklı niteliklerle devam eden bir meslek olmuştur. İlk dönemler meslek olarak dahi kabul edilmemiş, yerel yönetici veya kamu görevlileri tarafından seçilen kişilere yaptırılmıştır. Sonrasında bir takım yasal düzenlemelerle görev ve yetkileri tanımlanmış bir meslek kategorisi olmuştur. Cellatlık mesleğinin toplumsal karşılığı hep paradoksal bir nitelik taşımıştır. Bir yandan 'can alan' vahşi ve korkunç bir meslek olarak halkta karşılık bulurken, bir yandan da günümüzde farklı kamusal kurumlar tarafından yerine getirilen birçok görev ve uygulama bu mesleğin kapsamı içinde yer almıştır. Cellatlar şehir hayatında tüm talep edilmeyecek ve kamu vicdanında "kirli" olarak nitelendirilen işleri yapmış olsalar da şehir hayatının düzeni ve kontrolünde kilit noktada görev yaparak sosyal yaşamın devam etmesine büyük katkı sağlamışlardır. Bu yönleri ile cellatların günümüzde yaptığı işler adlî, belediye, güvenlik boyutu ile düşünülebilir. Cellatlar şehrin adlî, sosyal ve ekonomik hayatına yaptıkları katkılar bazında ve şehir hayatında bıraktıkları izler açısından ön sırada yer alan bir meslek grubudur. Ancak onların günümüze miras kalan en önemli misyonları mevcut kurulu düzenin ve onun temsilcisi olan siyasal otoritenin meşrulaştırıcı nesnesi olmaları olmuştur.





### Kaynakça

- Adams, Michael. 2022. *Hanging Ned Kelly: Elijah Upjohn, the Hangmen and the Underbelly of Colonial Australia*. Australia:Affirm Press.
- Aksan, Yücel. 2013. "1450-1750 Yılları Arasında Avrupa'da Cadılık". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.XXVIII / 2, ss.355-368.
- . 2017. "Orta Çağ Avrupası'nda Fahişelik". *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 4 / 2: 95-111.
- Baltımlı Fred.2002. *Cellat Fred'in Anıları (Bir Celladın Anıları)*. Çev: Hafize Topuzoğlu, İstanbul: Yaba Yayınları.
- Bardakçı, İlhan. 1996. "İşkence". *Tarih ve Medeniyet*, S. 31, İstanbul /Ekim 1996, ss 23-27
- Blom, Philipp. 2014. *Cadı Kazanı-Avrupa Aydınlanmasının Unutulmuş Radikalizmi*. Çev. Faruk Akkuş, İstanbul: Sel Yay.
- Berry, James. 2014. *My Experiences As An Executioner*. Editor: H. Snowden Ward, London: Printed By Percy Lund & Co.
- pdf: <https://www.gutenberg.org/files/46579/46579-h/46579-h.htm> E.T: 23.09.2022.
- Casteels, Isabel. 2021. "Drownings in the Dark: The Politics of Secret Executions in Antwerp, 1557-1565". *Early Modern Low Countries* 5/1 : 75-97
- Cohen, Esther.1989. "Symbols of Culpability and The Universal Language of Justice: The Ritual of Public Executions in Late Medieval Europe". *History of European Ideas* 11: 407-416.
- Davies, Owen, Francesca Matteoni. 2015. "A virtue beyond all medicine': The Hanged Man's Hand, Gallows Tradition and Healing in Eighteenth- and Nineteenth-century England". *Social History of Medicine Advance Access* May 2:1-20.
- Douglas, Davison M. 2000. "God and the Executioner: The Influence of Western Religion on the Use of the Death Penalty". *William. & Mary Bill of Rights Journal* 9/1: 137-170. <http://scholarship.law.wm.edu/wmborj/vol9/iss1/7> E.T: 23.09.2022.
- Duff, Charles.1948. *A Handbook On Hanging*. London: Freedom Press.
- Dündar, Derya G. 2022. *Avrupa'nın Karanlık Zamanları: İşkence*. İstanbul: Hiper Yayınları.
- Fabrega, Horatio Jr. 1990. Psychiatric Stigma in the Classical and Medieval Period: A Review of the Literature. *Comprehensive Psychiatry* 31/ 4 (July/August): 289-306.
- Federici, Silvia. 2009. *Caliban and The Witch:Women, The Body And Primitive Accumulation*. USA:Autonomea Publisher.
- Paul. 2012. *Seeing Justice Done: The Age of Spectacular Capital Punishment in France*. UK: Oxford University Press.
- Harrington, Joel F.2013. *The Faithful Executioner: Life and Death, Honor and Shame in the Turbulent Sixteenth Century*. New York: Picador Publisher.
- Herlihy, David.1973. Three Patterns of Social Mobility in Medieval History, *The Journal of Interdisciplinary History*, 3/4 : 623-647.
- Jager, Eric. 2021. *Son Düello/Orta Çağ Fransa'sında Suç, Skandal & Düelloyla Yargının Gerçek Hikayesi*. Çev. Uğur Gülsün. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Jütte, Robert. 2011. *Erken Modern Avrupa'da Yoksulluk ve Sapkınlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kélékian, Diran. 1911. *Dictionnaire Turc-Français*. Constantionople: Imprimerie Mihran.





- Klemettilä, Hannele.2016. *Epitomes of Evil Representation of Executioners in Northern France and the Low Countries in the Late Middle Ages*. Belgium : Brepols Publisher.
- Korpiola, Mia, Anu Lahtinen. 2015. "Cultures of Death and Dying in Medieval and Early Modern Europe". *Studies Across Disciplines in the Humanities and Social Sciences* 18: 1–31.
- Kramer, Heinrich, Sprenger, James. 2018. *Malleus Maleficarum*. Çev: A. Polat, İstanbul: Es Yay.
- Lapidge, Michael.2003. *The Cult of St. Swithun: Winchester Studies 4.ii /The Anglo Saxon Minsters Of Winchester*. Oxford:Clarendon Press,
- MacGregor, Lesley Bates. 2019. "Criminalising Animals in Medieval France: Insights from Records of Executions". *Open Library of Humanities* 5(1)/15 : 1–20.
- Marks, Alfred.1908. *Tyburn Tree Its History And Annals*. London: Brown, Langham
- Mattison, Alyxandra.2016. "The Execution and Burial of Criminals in Early Medieval England, c. 850-1150 / An examination of changes in judicial punishment across the Norman Conquest". A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy University of Sheffield, Faculty of Arts and Humanities, Department of Archaeology, U.K.
- O'shea, Stephen. 2011. *İnanç Denizi Orta Çağ Akdenizinde İslam ve Hristiyanlık*, Çev: Egemen Demircioğlu, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Reuter, Elsa. 2013. "Treason, Passion and Power in England 1660-1685". A Thesis submitted in fulfilment of the requirement for the degree of Doctor of Philosophy , The University of Adelaide School of History and Politics, Australia.
- Ruff, Julius R. 2011. *Erken Modern Avrupa'da Şiddet (1500-1800)*. Çev: Didem Türkoğlu, İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Robin, Gerald D. 1964. "The Executioner: His Place in English Society", *The British Journal of Sociology* , 15/ 3 : 234- 253.
- Scott, Goerge R. 1995. *İşkencenin Tarihi*. Ankara: Dost Yay.
- Seal, Lizzie. 2016. "Albert Pierrepont and The Cultural Persona of The Twentieth-Century Hangman". *Crime Media Culture an International Journal*, 12 (1): 83-100.  
[https://www.academia.edu/62896769/Albert\\_Pierrepont\\_and\\_the\\_cultural\\_persona\\_of\\_the\\_twentieth\\_century\\_hangman](https://www.academia.edu/62896769/Albert_Pierrepont_and_the_cultural_persona_of_the_twentieth_century_hangman) E.T:19.03.2023
- Smith, Stephen E. 2012. "Going Through All These Things Twice: A Brief History of Botched Executions". *Otago Law Review* 12/ 4: 777-828.
- Stuart, Kathy.1999. *Defiled Trades and Social Outcasts Honor and Ritual Pollution in Early Modern Germany*. U.K: Cambridge University Press.
- Testas, Guy, Jean Testas. 2003. *Engizisyon [Orta Çağ Hristiyan Dünyasında Dinsel Şiddet]*, Çev. Ali Erbaş, İstanbul: İnsan Yay.
- Wiesner- Hanks, Merry E. 2014. *Erken Modern Dönemde Avrupa, 1450-1789*. Çev: Hamit Çalışkan, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- William of Malmesbury. 1840. *Gesta Regum Anglorum Atque Historia Novella/ Willelmi Malmesbiriensis Monachi (1090-1143)*. Recensuit: Thomas Duffus, Londını: Scmptibus Societatis.

